

Nejznámější léčivé byliny

1. část

Zpracovala: Mgr. Jitka Hříbková, ZŠ Dyjákovice

DOBROMYSL OBECNÁ

- Vytrvalá, vlnatě chlupatá bylina vysoká 20 až 90 cm.
- Lodyha je načervenalá a čtyřhranná.
- Listy mají krátký řapík, jsou vejčité a celokrajně nebo nezřetelně vroubkované. Spodní jsou největší, k vrcholu se zmenšují.
- Květenství tvoří až 25 květů.
- Květy jsou drobné, **nachově růžové**.
- Kvete v červenci až září.
- Celá rostlina příjemně aromaticky voní.
- Plodem je tvrdka.
- Nať se používá jako koření **oregano**; typickým použitím je koření pizzy. Chuť je výrazná, ale odlišná od majoránky.
- Sbírá se kvetoucí nať, přítomnost plodů je nežádoucí.
- Používá se v léčitelství pro své aseptické a protizánětlivé účinky, usnadňuje **odkašlávání** a zvyšuje **vyměšování žluči**. Používá se i na obklady a osvěžující koupele.

KOSTIVAL LÉKAŘSKÝ

- Vytrvalá, drsně chlupatá, až 140 cm vysoká bylina.
- Lodyha přímá, chlupatá.
- Květy **modrofialové**, vzácně **růžové** nebo **bílé**.
- Kvete v květnu až červenci.
- Ovlivňuje **krevní oběh**, působí projímavě, zmírňuje bolest a podporuje **regeneraci** tkání, pomáhá hojit zlomené kosti, příznivě působí při zánětech, podvrknutí, výronech, pohmožděninách, bércových vředech, menších popáleninách či omrzlinách
- Působí hojivě na trávicí trakt, na **záněty** žaludku a střev, léčba **respiračních chorob** a **kašle**
- Na **hojení** drobnějších hnisajících **ran** je účinná i kostivalová mast.

KOSTIVAL LÉKAŘSKÝ

MATEŘÍDOUŠKA OBECNÁ

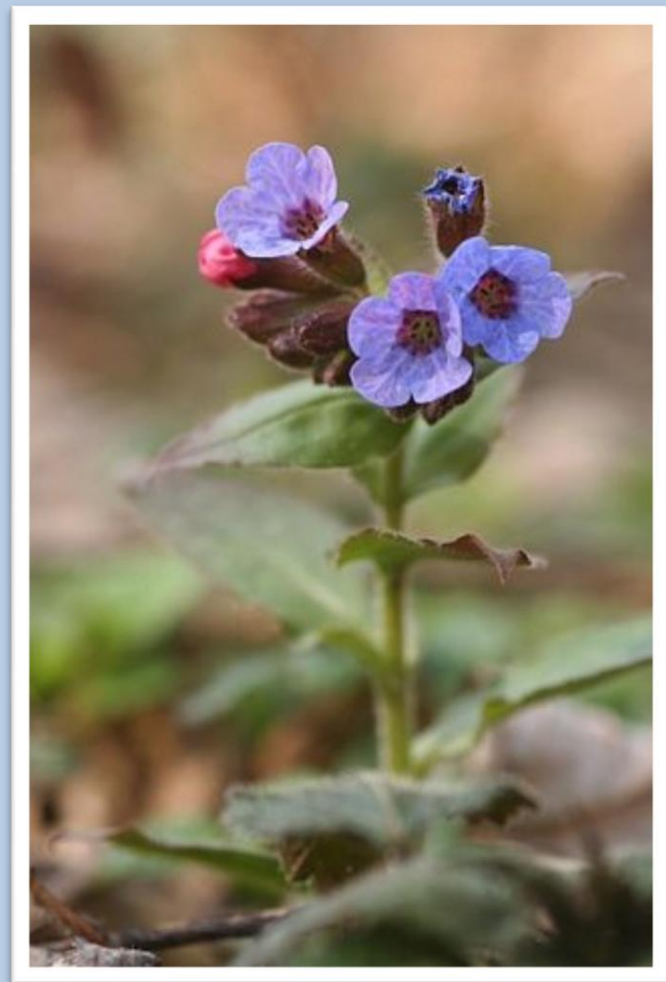

- Vytrvalý, nízký keřík.
- Stonky plazivé, větvené.
- Květy v různých odstínech **růžové**.
- Kvete v květnu až červnu.
- Poznámka: Všechny v ČR rostoucí druhy mateřídoušek jsou si velmi podobné a navíc často dochází k jejich vzájemnému křížení, takže přesné určení druhu bývá někdy obtížné.
- Mateřídouškový čaj je účinný při onemocněních **horních cest dýchacích** (kašel, chřipka, zánět průdušek), při poruchách zažívání spojených s plynatostí a **kolikami** (zvyšuje vylučování žaludečních šťáv).
- Rovněž navozuje klid, příjemný spánek, pomáhá při **bolestech hlavy**, závratích a nervových slabostech.
- Ve francouzské, italské a německé kuchyni se používá jako koření. Svůj význam má také ve výrobě likérů.

MATEŘÍDOUŠKA OBECNÁ

PLICNÍK LÉKAŘSKÝ

- Vytrvalá, 10 až 35 cm vysoká bylina.
- Lodyha přímá, chlupatá
- Květy zpočátku **růžové** nebo **červené**, později (po opylení) **modré**.
- Kvete v březnu až červnu.
- Využívá se při léčbě plicních nemocí a uplatňuje se v homeopatii při bronchitidě.
- Odvar z plicníku léčí záněty průdušek, hojí a regeneruje sliznice dýchacích cest i trávicího ústrojí, zvyšuje krevní srážlivost, působí mírně močopudně a svíravě
- Zevně ve formě obkladů (nejlépe z čerstvé byliny), záparu nebo silnějšího odvaru se užívá k **omývání hnisajících ran** nebo krvácejících **hemeroidů**.
- V Anglii jsou mladé listy oblíbenou přísadou do různých jarních salátů a přidávají se také do polévek.

PLICNÍK LÉKAŘSKÝ

ČEKANKA OBECNÁ

- Čekanka je vytrvalá až jeden metr vysoká bylina s tuhým stonkem.
- Čekanka kvete od července do října
- Květy jsou 3-4cm široké, obvykle jasně **modré**, mohou se ale objevit odchylky ve zbarvení, a to od **bílé** až po **bledě růžovou**.
- Látky obsažené ve šťávě z čekanky mají příznivý vliv na trávení, činnost jater, sleziny, žlučníku, slinivky břišní a krevního řečiště včetně srdce.
- Mimo vnitřního užití se dá použít i jako mast na **ekzémy**, **opruzeniny** či **vředy**, nebo jako oční kapky při **očních zánětech**.
- Čekankovou mastí lze zmírnit bolesti a otoky kloubů. Traduje se, že aplikace šťávy z čekankového kořene na pokožku hlavy podporuje růst vlasů.

ČEKANKA OBEČNÁ

JATERNÍK PODLÉŠKA

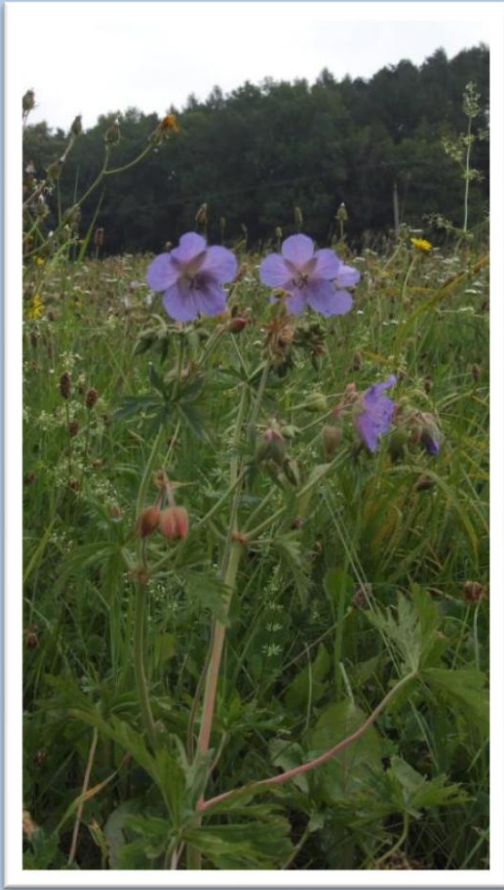

- Nízká 5 až 25 cm vysoká vytrvalá bylina s plazivým oddenkem.
- Květy vyrůstají na chlupatých, červeno-hnědých stvolech, kterých je na jedné rostlině až devět.
- Květy jaterníku se k večeru a při dešti sklánějí dolů a zavírají se. Během osmidenní doby kvetení se květní plátky prodlužují na dvojnásobek své původní délky.
- Kvete od dubna do května.
- Je jen velmi slabě jedovatý.
- Dříve se j užíval při **onemocnění jater**, čistě díky tvaru listů.
- Používal se ve formě odvaru jako **močopudný** prostředek nebo při žlučnickových kolikách, sloužil také k zastavení krvácení.
- Nálev může sloužit jako prostředek pro usnadnění **odkašlávání**, pomáhá při onemocnění dýchacích cest, zevně jako **kloktadlo**.

JATERNÍK PODLÉŠKA

KAKOST LUČNÍ

- Vytrvalá bylina.
- Květy fialově modré až **fialové** se světlými až nachovými žilkami, vzácně **růžové** nebo **bílé**.
- Kvete v květnu až listopadu.
- Při dešti a v noci je květ obrácen dolů a stejně tak po opylení.
- Zajímavé je u kakostů také rozšiřování semen: Osina semen je prohnuta a napnuta. V určitém okamžiku je pak napětí naráz uvolněno a semena jsou tak vymrštěna do okolí, často až do vzdálenosti více 2 m
- Některé druhy se pěstují v zahradách.
- Užívá se **proti zimnici**, zánětu prsou, **žloutence**, růži, na rány a vředy.

KAKOST LUČNÍ

ROZRAZIL LÉKAŘSKÝ

- Vytrvalá, 10 až 50 cm dlouhá bylina.
- Kvete v červnu až srpnu.
- Snižuje hladinu **cholesterolu** v krvi, příznivě působí při zánětech **močových cest** i při kamencích, při bronchitidě, **astmatu** či zánětu průdušek, podporuje **zažívání**, tvorbu enzymů slinivky břišní, vhodný při nejrůznějších kožních problémech.
- V minulosti oblíbený.
- Podporuje vylučování vody z těla, napomáhá činnosti různých žláz, působí protizánětlivě, protikřečově, antitoxicky, pomáhá při chorobách **ledvin**, **tuberkulóze**, menstruačních potížích, vyrážkách, **plísňích**, chorobách žaludku, při uštknutí hadem i při pokousání vzteklým zvířetem.

ROZRAZIL LÉKAŘSKÝ

ŠALVĚJ LÉKAŘSKÁ

- Vytrvalá silně aromatická rostlina vysoká 20 až 70 cm.
- Květ **světle fialový**, občas **bílý**.
- Kvete v květnu až červenci.
- Jako koření se přidává do omáček.
- Používá se pro své protizánětlivé účinky, **zabraňuje průjmům**. Omezuje pocení.
- Je i osvědčenou přísadou do čajových směsí při léčbě různých druhů rakovin.
- Žádaná je šalvěj i v kosmetice, kde se využívají její stahující a **dezinfekční schopnosti**.
- Potlačuje tvorbu **lupů**, proto se pro závěrečné oplachování hlavy doporučuje šalvějový nálev.
- Pleťová voda ze šalvěje léčí problematickou pleť a **akné**.
- Pro účinky při léčbě zánětů v ústní dutině a při potlačení nepříjemného zápachu se výtažky ze šalvěje přidávají do ústních vod a zubních past

ŠALVĚJ LÉKAŘSKÁ

MĚSÍČEK LÉKAŘSKÝ

- Dosahuje výšky asi 70–80 cm.
- Úbory květů jsou až 8 cm a mají **žlutou** nebo **oranžovou** barvu.
- Kvete od června do listopadu.
- **Mast- užití**
- Pooperační jizvy, řečové žíly, zánět žil, bér-ové vředy, omrzliny, spáleniny, vředy, akné, plíseň nohou, proleženiny, podlitiny, popras-kaná kůže, řezné rány, hemoroidy, sluneční spáleniny
- **Čaj – užití**
- Čištění krve, infekční žloutenka, onemocnění jater, škrkavky, průjmy, zánět tlustého střeva, zlepšení trávení, opožděná či bolestivá menstruace.
- **Tinktura – užití**
- Zesílení účinků čaje, jako obklad při ranách, pohmožděninách, výronu krve, přetažení svalů, hnisavé vředy, otoky a nádory.

MĚÍČEK LÉKAŘSKÝ

DIVIZNA VELKOKVĚTÁ

- Dvouletá bylina dorůstající až do výšky 2 m .
- V prvním roce vegetace vytváří růžici přízemních listů, ve druhém roce kvete velkými **žlutými** květy uspořádanými do hrozu.
- Kvete od července do září.
- Semena divizny jedovatá, obsahují v poměrně vysoké koncentraci **rotenon**.
- Pro léčebné účely se využívá květ divizny, a to při průduškových onemocněních a nemocech z nachlazení; léčí kašel a má protizánětlivé účinky.
- Čaj z květů divizny prospívá činnosti **jater a sleziny**.
- Díky svým **protizánětlivým** účinkům se divizna využívá i zevně, jako obklad na poranění, oděrky, při **revmatických bolestech** apod.
- V dřívějších dobách byly květy divizny používány k barvení látek a vlasů.

DIVIZNA VELKOKVĚTÁ

PRYSKYŘNÍK PRUDKÝ

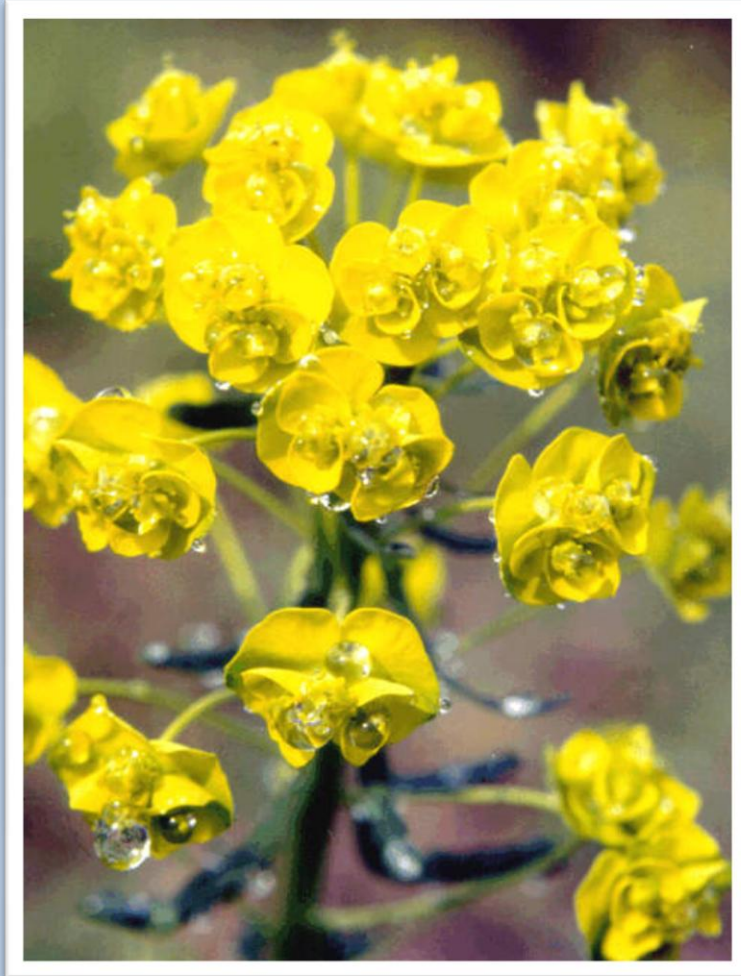

- Vytrvalá, 20 až 100 cm vysoká bylina.
- Kvete **žlutě**.
- Kvete v květnu až listopadu
- Protoanemonin má silně dráždivé účinky, na pokožce a sliznicích vyvolává pálení, zčervenání, záněty, později puchýře, po jejichž prasknutí se tvoří pomalu se hojící vředy. Po vstřebání působí tlumivě na centrální nervový systém a způsobuje zástavu dechu.
- Po požití vzniká zánět dutiny ústní, žaludku a střev, objevuje se zvracení, kolikové bolesti břicha, podráždění ledvin, v nejtěžších případech se objevují závratě, bezvědomí, křeče a zástava dechu.
- Protoanemonin má silné antibiotické účinky, působí proti řadě mikrobů i plísním, v terapii se jej však nedá využít, protože v koncentracích, které vykazují tyto účinky, je toxický.
- **Nebezpečný je i pro dobytek.**

PRYSKYŘNÍK PRUDKÝ

PRYŠEC CHVOJKA

- Vytrvalá, až 60 cm vysoká bylina.
- Lodyha přímá, v horní polovině obvykle s postranními nekvetoucími větvemi, listnatá, převážně lysá.
- Zákrovní listence vidlanů ledvinovitě vejčité, vzájemně nesrostlé, špičaté, žlutavé, za plodu načervenalé. Žlásky půlměsíčné, dvourohé, **žluté**, později **hnědé** nebo **hnědočervené**.
- Kvete v dubnu až červnu.
- Mléko na kůži vyvolává pocit pálení, zrudnutí, někdy se mohou vytvořit puchýře a vředy. Po požití se objevuje pálení v ústech, zvracení, průjem a kolikové bolesti. Dostane-li se do oka, může vyvolat vředy a zákal rohovky. Po vstřebání trávicím ústrojím se otrava projevuje pálením v ústech, zvracením, průjmem, rozšířením zorniček, blouzněním, křečemi, studeným potem, svalovým třesem, nejistou chůzí, puls je nepravidelný.

PRYŠEC CHVOJKA

Pryšec chvojka (*Euphorbia cyparissias* L.) ————— botanika.horec.cz

SMETÁNKA LÉKAŘSKÁ

- **Pampeliška lékařská**
- vytrvalá plevelná bylina vysoká 5–40 cm, s houževnatým zásobním kořenem.
- Listy tvoří přízemní růžici.
- Květenství vyrůstají z listové růžice na dutých stvolech a tvoří je zářivě **žluté** květní úbory.
- Kvete od dubna do srpna.
- Celá rostlina je prostoupená mléčnicemi, které při utržení roní bílou hořkou šťávu – latex, zanechávající po zaschnutí na kůži tmavé skvrny.
- Pampeliška je významná léčivka. Sbíráme kořen před rozkvětem rostliny (březen – duben), listy (květen – září), nať s kořenem (březen – duben).
- Příznivě se projevuje při **zánětech močových cest** a při **ledvinových kamenech**, zvyšuje tvorbu a vylučování žluči.
- Je to také významná včelařská rostlina. V některých zemích se používá k přípravě bylinkových salátů nebo k výrobě **MEDU**.

SMETÁNKA LÉKAŘSKÁ

PODBĚL OBECNÝ

- Vytrvalá léčivá rostlina s dlouhým plazivým oddenkem.
- Listy začínají růst až po odkvětu.
- Stvolý jsou jednoduché a porostlé šupinami.
- Listy tvoří přízemní růžici.
- Květy jsou **žluté**.
- Kvete od března do dubna.
- Sbírá se květ a list.
- Má **dezinfekční** a **protizánětlivé** účinky.
- Používá se při zánětech horních cest dýchacích k lepšímu **odkašlávání** a k potlačení zánětů.
- Užívá se v nálevu, samotný nebo v čajových směsích.
- Čerstvé lístky z odvaru se přikládají na spáleniny, oteklé a bolavé klouby a na špatně hojící **vředy**.
- Má mírný močopudný a antiastmatický účinek.
- Lidové léčitelství doporučuje obklady z jeho výluhu na **záněty žil** a obtížně se hojící rány.

PODBĚL OBECNÝ

Zdroje

- <http://www.spektrumzdravi.cz/herbar-rostlin/lecive-byliny/dobromysl-obecna-origanum-vulgare/>
- <http://martincinherbar.ic.cz/d.html>
- http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:ChristianBauer_flowering_oregano.jpg
- http://healthylife.xf.cz/img_garten/kostival_lekarsky_1.jpg
- <http://data.mojezoo.cz/mojezoo/images/kostival%20%C3%A9ka%C5%99sk%C3%BD.jpg>
- <http://sk2.goo.cz/obrazky/fotogalerie/rostliny/bylinky/kostival/20020508-518.jpg>
- http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/7a/Symphytum_officinale_03.jpg
- https://encrypted-tbn0.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcTm_R8db9Zw2xJMrhgmUPaLWf-zuHb4dka4cxT0e29MDKX0IAeP
- http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/6/63/5036-Thymus_serpyllum-Hrad%C4%8D._st%C4%9Bny-7.06.jpg
- http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/4b/Thymus_serp_1.jpg
- <http://toulky.kolas.cz/2007/pvrch073/07312461.jpg>
- https://encrypted-tbn3.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcRmXnRCMJp39BRkyWNOavljpbLTJn96k_HYQJFT0Lsl_NuG7giWLO
- **Dytrtová, R., Praktické činnosti, Pěstitelství pro 6.- 9. r. ŽŠ, Fortuna, 1997**
- http://www.sci.muni.cz/bot_zahr/fotografie/venkovni%20rostliny/Pulmonaria%20officinalis.jpg
- http://botanika.wendys.cz/kytky/prew.php?../foto/O20_4.jpg
- http://botanika.wendys.cz/foto/O20_3.jpg
- http://www.garten.cz/images_data/2978-cichorium-intybus-cekanka-obecna.jpg
- http://www.salviaparadise.cz/bmz_cache/d/d10c798852a2a71f60a490e733a61896.image.266x200.jpg
- <http://server.gzastavka.cz/~mzobliva/biologie/jaternik.jpg>
- http://bz-uk.cz/sites/default/files/styles/large/public/images/jaternik_podleska_-_hepatica_nobilis_-_bz_dscn0111.jpg
- http://www.zoo-doma.cz/images/com_sobi2/gallery/97/97_image_3.jpg
- <http://rozvedena.blokuje.cz/img/kakost%20lucni.jpg>
- http://img9.rajsce.idnes.cz/d0903/1/1049/1049441_17ab06f9b54cc4ab64447d4a7f151774/images/kakost_lucni-kvet-detail-ND-cervenec08.jpg
- <http://botanika.wendys.cz/kytky/prew.php?../foto/O78.jpg>

Zdroje

- http://botanika.wendys.cz/kytky/prew.php?../foto/O204_3.jpg
- http://www.garten.cz/images_data/4322-veronica-austriaca-crater-lake-blue.jpg
- http://www.e-zahrady.cz/img/upload/herbar_32474666.jpg
- http://www.zahradnictvikrulichovi.cz/imgs/products/_nbsp_/179686-2_variant_main_large.jpg
- <http://botanika.wendys.cz/kytky/prew.php?../foto/O240.jpg>
- https://encrypted-tbn1.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcQnpcRrwZtTNrM_ENIVVn3IzBPnad9w8okLRpIAkpdGFpR-kuhU2g
- https://encrypted-tbn3.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcSOxEax2CuKQsar2ENJly-1R3294iG_F9MyvAJf7g8narQcV6Ku
- http://botanika.bf.jcu.cz/materials/photogallery-pictures/Calendula_officinalis.jpg
- http://www.zahady-zdravi.cz/data/sharedfiles/obrazky/clanky/hlavni-fotka/Divizna_autor%20Schnanacken_zdroj%20wikimediacommons-jpg/pOverview.jpg
- <http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/7/76/Verbascum.densiflorum.1.jpg/220px-Verbascum.densiflorum.1.jpg>
- **Dytrtová, R., Praktické činnosti, Pěstitelství pro 6.- 9. r. ZŠ, Fortuna, 1997**
- http://www.garten.cz/images_data/3733-ranunculus-acer-pryskyrnik-prudky-1.jpg
- http://www.garten.cz/images_data/5705-ranunculus-acris-pryskyrnik-prudky-4.jpg
- http://img.fotoalba.centrum.cz/img17/9127/24119127_4_2ud6gm4.jpg
- http://www.e-zahrady.cz/img/upload/herbar_56750170.jpg
- http://botanika.borec.cz/fota/prysech_chojka1.jpg
- <http://www.pshhady.cz/strany/pics/eupc.jpg>
- https://encrypted-tbn2.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcT5p_SCp0JsbAGX_4mxmGniXtkk3J0W9p32WEcqeGairiJIZ_HGAQ
- http://nd03.jxs.cz/868/471/3bec8d1408_65637692_o2.jpg
- <http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/7f/Coltsfoot.jpg>
- http://nd02.jxs.cz/950/733/04b04aa850_58563452_o2.jpg
- <http://www.naturfoto.cz/fotografie/andera/podbel-lekarsky-MA0004b.jpg>